

GLEDALIŠKI LIST

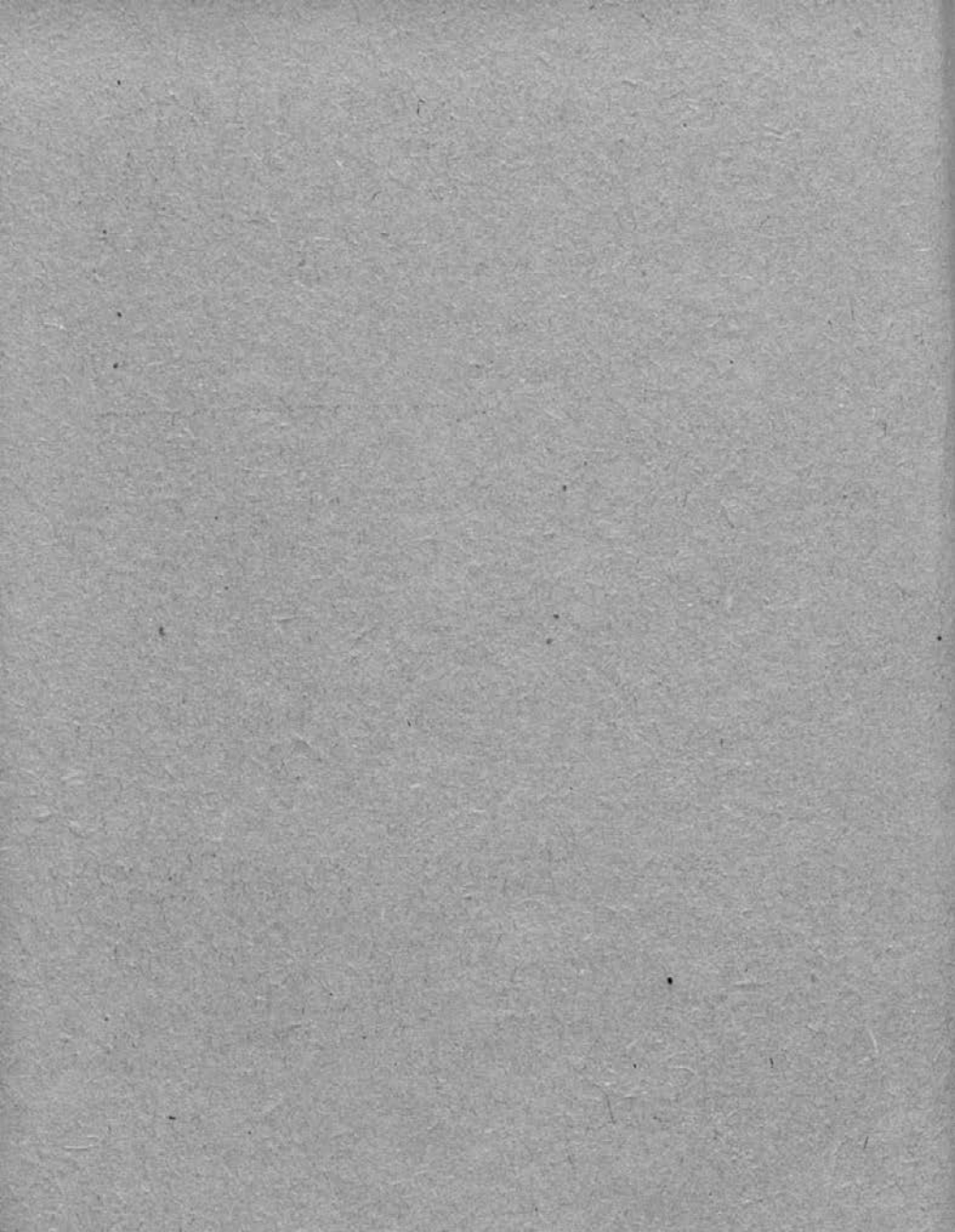
Narodnega gledališča v Ljubljani

1942-XX--43-XXI

DRAMA

15

W. SHAKESPEARE:
HAMLET

GLEDALIŠKI LIST
DRŽAVNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1942-XX./43-XXI. **DRAMA** Štev. 15

W. SHAKESPEARE:

HAMLET

PREMIERA 14. MARCA 1943-XXI

Sto predstav „Hamleta“

(Majhno razmišljanje in malo spominov.)

Sto predstav Shakespeareovega »Hamleta«! To je skoraj vzklík, vrisk! Kdo lahko doseže to število? Ozmimo se malo naokrog po tem pestrem gledališkem svetu, ozmimo se kar smelo s samozavestjo, kajti sto predstav Hamleta v enem in istem zavodu, ni kar tako in ni jih mnogo, ki bi si lahko lastili tak podvig.

Poglejmo staroslavna dvorna gledališča, od Monakovega in pa dunajskega Burgtheatra — tam so taki dogodki mogoči, niti redki, a tam vlada že tradicija, ki sega nazaj za sto in več let.

* * *

Ta »Hamlet« s svojimi stotimi predstavami govori zelo zgovoren jezik in ovrže na mah vse trditve, da se je klasični repertoar preživel, da kostumni komadi ne »vlečejo«. — Tako je! In vendar je na teh trditvah nekaj, česar buden opazovalec ne sme prezreti, še manj pa ignorirati. To je ono, kar mora voditi vse, ki tvorijo gledališče: da zahteva klasični repertoar neprimerno več od igralcev, režiserjev, scenografov, kot zahtevajo sodobni komadi. — Ujeti publiko današnje dobe v spone klasičnih del, to je skoraj misterij

Slavko Jan kot Hamlet

in čudo. Zato sme biti ono gledališče, kateremu se je to posrečilo, ponosno, zaveda se lahko, da je na pravi poti in da vrši svoje visoko poslanstvo.

*

Ne iz ustnega izročila, temveč iz lastnih izkušenj vem, da sloves klasičnih iger ni bil najboljši. Pa ne samo to! Pridružim se vsem onim, ki so z vso vnemo in prepričanjem trdili, da so klasiki, pa naj bo to že Schiller ali Goethe, Grillparzer ali Hebbel, Shakespeare ali Calderon — vsi skup en velik dolgčas. Točno tako je bilo! Gledal sem v našem deželnem gledališču »Razbojnike« in »Marijo Stuart«, »Komedijo zmešnjav« in prvega »Fausta«. — Bog mi je priča, prazno je bilo, pusto — z eno besedo — dolgčas. — In vendar imajo ti komadi potezo večnosti, so polni in prebogati lepot, vrednot in prebliskov. — Kje je vzrok, da niso uspeli, da so puščali za seboj sivino in dolgčas? — V uprizoritvi! Ni bila kriva publika, kriv je bil milje, gledališče, vodstvo, režiser — pogosto tudi interpret te ali one vloge.

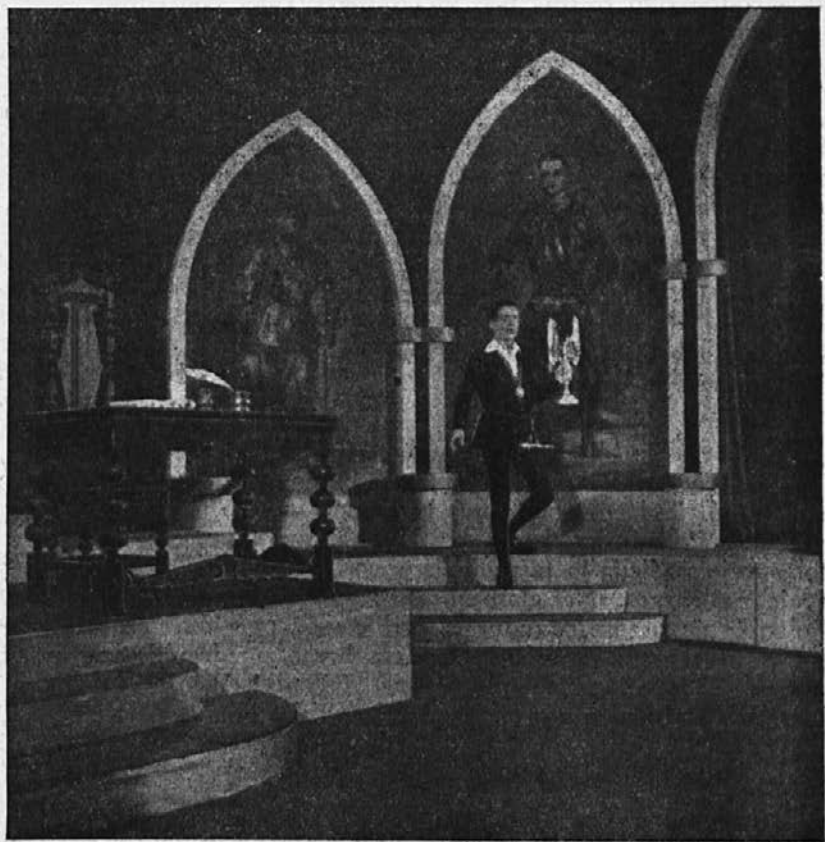
*

Bodimo odkriti! Tako kot pri nas, je bilo pred letom 1910. precej povsod, tudi v teatrih, ki so si lastili pravo na tradicijo. Tudi tam se ni igral in uprizarjal »Hamlet« zaradi dela, zaradi nujnosti, temveč zato, ker je bil tam angažiran slučajno — Hamlet — igralec, ki je s patosom in imenitno sceno z mrtvaško lobanjo v roki fasciniral publiko. Tudi Kainz spada med te tiče in Sonnen-thal in vse, kar je bilo starejše nemške generacije. In evropske — vsi Hamleti nosijo nekako simbolno mrtvaško lobanjo v rokah — in prav ta scena je bogme najbolj plehka, teatralna in ima z duhom, zanosom Hamleta le malo posla ... Je samo bežna ilustracija njegovega bitja.

*

Gordon Craigh, Hudožestveni teater in novo vodstvo pod direktorjem Heinejem v Burgtheatru je skoraj istočasno, nevedé

eden za drugega pristopilo k novi uprizoritvi Shakespeareovega »Hamleta«. Ovrženi so bili vsi stari ropotajoči rekviziti — gola preprostost naj dá globini besede čim večji razmah. Kako? S tem, da se odpovemo teatru? Kaj še! Narobe! Tako teatralnega Hamleta, kot ga je znal narediti Stanislavski ne najdete nikjer! — Ti Hamleti v širokem svetu so bili predhodniki naše prve uprizoritve v letu 1921. V skromnih mejah, ki so le skopo odmerjale zunanji obliki pomp in sijaj, smo si dali silnega, lahko rečem doslej še nikoli uporabljenega truda na besedi, zmislu, grupaciji in podobnem. Pri tem je prvič sodeloval oče slovenskega Shakespearea, tedaj dramaturg O. Župančič. Ti moj Bog, koliko čaja sva popila na njegovem domu, koliko sporov in zamer sva imela zaradi črt, pasusov... Dne 28. novembra 1921. leta ob treh popoldne je bila bralna vaja — premiera je bila pa 26. januarja 1922. To je za naše gledališče mogočen interval — in kronan je bil z uspehom — kajti ansambel je bil tedaj ves prožen — živ in željan uspehov. Tak pa tudi ni izostal.

*

Ansambl je bil tedaj mlad, da! Mladost je vrlina! A ansambl je zorel, je doraščal in z njim se je dvigal ves nivo. Vse znanje naših ljudi je danes popolnoma pregledno in celo najmanjši člančič ve kaj je Polonij, kaj Leart, kaj kralj Klavdij. To je znanje, to je šola, to je tradicija in ta tradicija govori, da gledališče točno pozna svoje poslanstvo. Na glasbeni akademiji rasto novi Hamleti in Poloniji, zunaj zore Klavdiji in Ofelije — zato lahko mirno rečemo — ob novi stoti predstavi Hamleta bomo pozdravili sicer nova imena — a ta imena bodo le spet Polonij, Klavdij, Ofelija in Hamlet — zbrani z vso pestro družbo. Tako bo! — Ost.

Ob jubileju

Že v sezoni 1918/19 je igrala naša Drama sedemkrat Hamleta. Nučič, ki je igro vodil, je igral tudi naslovno vlogo in sicer v srbohrvaščini. Od tedanjih igralcev, ki delujejo še danes pri nas, omenimo Bratino (kralj Klavdij) in Pečka (Horacij).

V novi odrski obliki pa se nam je predstavil slovenski Hamlet v sezoni 1921/22 in sicer v režiji prof. Šesta. Igrali so ga prvo sezono 17 krat in potem neprestano vsako sezono do 1927/28. Leta 1940. gostuje v njem naš praški tovariš Zvonimir Rogoz (14 krat).

V sezoni 1932/33 doseže v režiji C. Debevca 10 uprizoritev, naslednje leto še tri.

V sezoni 1941/42 dobi Hamlet v osebi dr. Bratka Krefta novega režiserja in je dosegel dosedaj 25 predstav.

Toda to so le suhe številke. Oglejmo si različne zasedbe, ki nam vzbujajo pestre in lepe spomine.

Hamlet je bil: Rogoz, Debevec, Kralj, Jan (kot gosta pa E. Kohout in I. Elskij).

Kralj: Gaberščik, Skrbinšek, Levar.

Kraljica: Borštnikova, A. Danilova, Medvedova, Marija Vera, Mira Danilova.

Ofelija: Šaričeva, Wintrova, Nablocka, V. Juvanova.

Polonij: Ločnik (†), Lipah, Cesar.

Od igralcev prve predstave so še sedaj pri naši Drami: Šaričeva, Cesar, Drenovec, Gregorin, Lipah, Peček, Plut.

Zapustili pa so naš oder: Bitenc, Daneš, Gaberščik, Gorjupova, Kralj, Ločnik (†), Markič, Medven, Murgelj, Rogoz, Smerkolj (†), Strniša, Šubelj, Terčič in Železnik (†).

Zdaj, ko slavimo ta častitljivi jubilej, si želimo, da bi kmalu naši spet igro, ki bi dosegla tolik uspeh kot Hamlet in da bi privabila spet toliko hvaležnega občinstva kot ga je Hamlet.

V Cankarjevem prevodu je bil igral 50 krat in prav tolikokrat v Župančičevem.*

Evo vam samo nekoliko glasov o tedanji prvi uprizoritvi:

* V prvih številkah našega lista smo prinašali prvi slovenski prevod Hamleta. Prof. dr. Šlebinger nam je dal nekoliko podatkov o njegovem prevajalcu Drag. Šauperlu: rojen je bil 8. oktobra 1840 pri Sv. Marjeti ob Pesnici, študiral gimnazijo v Mariboru, kjer je maturiral, dovršil semenišče (kot piše Šauperl v svojem »Predgovoru« k Hamletu, se je učil angleščine v celovškem semenišču), nato pa je kaplanoval šest let in 28. januarja 1869. umrl pri Novi cerkvi, komaj 27 let star.

»Harmonija misli, barve in zvoka je ta režija. Ni naša, Burgtheater s pridobitvijo Hudožestvenikov je — Župančič in Šest pa sta z njo našo revščino napravila bogato in porazila javnost.«

Fr. Koblar v »Slovincu« 31. jan. 1922.

*

»Slovenski Narod« omenja med drugim zasedbo »Hamleta« pred štiridesetimi leti:

Hamlet — Ineman, Klavdij — Verovšek, Ofelija — Ogrinčeva, Polonij — Housa, Laert — Deyl, prvi igralec — Danilo.

Nato poroča o predstavi:

»Da naš ansambl v svoji totalnosti še ni dorastel taki nalogi, je umevno. Toda Šest je premagal vse, kar se premagati da.

Z velikimi stroški je uprava letos uprizorila »Hamleta« ter ponuja z njim našemu občinstvu predstavo, ki jo lahko v naših razmerah označimo kot idealno. Opozarjamo nanjo s prav posebno toplo željo, da bi se dragi eksperiment posrečil tudi gmotno.«

K. Ž., »Slovenski Narod«, 2. februarja 1922.

*

»Ofelija je bila kakor otožna bela roža, rastoča med ostudnim plevelom, čista pesem, ki je napravila greh okrog sebe še bolj rdeč. Ga. Šaričeva je povsem razumela, zakaj je postavil veliki pesnik Ofelijo v to delo in je ustvarila ne živo bitje, ampak lilijsko pesem. Poleg Hamleta najboljša kreacija.«

—k, »Jutro« 3. februarja 1922.

*

»In doživel sem redki slučaj, da se je tudi občinstvo izkazovalo popolnoma vredno. Bila je nedelja, »izven«, gledališče prav do zadnjega kota nabito ljudi najrazličnejših stanov, izobražencev in preprostejših. Pa so vam v vročem vzduhu sedeli do zadnjega Fortinbrasovega verza konec igre kakor v cerkvi — skoro negibno, z očmi, ušesi takorekoč priklenjeni na oder. Šestov in tovarišev trud ni bil zaman. Shakespeare je vklepal v svojo silo slovenska srca kakor že pred 320 leti britanska in odtlej srca skoro vseh narodov notri tja med Japonce...

Glavna moč našega letošnjega Hamleta leži v jako dobrem skupnem igranju v ansamblu... Saj naša najšibkejša stran je bil vedno ansambl; in ta se je začel zdaj izdatno boljšati. »Hamlet« je v tem pogledu pravicata stopnja navzgor.«

M. Z., »Slovenski Narod« 10. marca 1922.

*

»V brezčasju je postavila Hamleta tudi naša režija. Morda je celo preveč potencirala z razsvetljevanjem in izločanjem...

Mnogo posrečenejši so bili duševni momenti v materini sobi, na grobu, pri kraljevi molitvi, kjer je scenerija dihala odgovarjajoče ozadje. Te varijacije bodo gotovo trajno plodovite v inscenaciji Hamleta.«

*

»Uprizoritev Hamleta nam je pokazala, da delo, ki se ga drži samo senca časnosti, more pravo življenje zaživeti v brezprostorosti: v temi in luči, v mislih in krikih, hotenju in umiranju.«

Fr. Koblar, »Dom in Svet« 1922.

*

Predstave Hamleta v režiji C. Debevca in dr. Bratka Krefta so nam še tako blizu, da o njih ne bomo poročali.

Pristavimo samo še to, da je sedanji Hamlet ves naš in naše občinstvo — njegovo.

Še nekaj o Ogrinčevi veseloigri „V Ljubljano jo dajmo“

V zadnji številki našega lista smo zapisali o Josipu Ogrincu:

»S toliko ljubeznijo je bil navezan na dom, da je l. 1878. pred izpiti resno mislil prevzeti domačijo in se doma oženiti.«

Prijatelj našega gledališča, pristen Kamničan in ugleden naš meščan nam sporoča:

»Slavnoznan kamniški gostilničar Cene je bil bogat mož, imel je tri grunte in znamenita »Cenetova kašča« je bila pravicata veliko

skladišče. K Cenetu smo hodili keglje postavljat. Tja je zahajal tudi pisatelj Ogrinec.

Znamenit Kamničan tiste dobe je bil tudi prosluli Kecelj, doma na Šutni, ki pa se je pozneje prelevil in uskočil v nasprotni tabor. Jaka Alešovec si ga je ob vsaki priliki izdatno privoščil. Kecelj in Cene sta bila oba silno debela. Bila sta soseda. In če se je na vratih pokazal Cene, se je takoj pokazal tudi Kecelj in ga po tujé pozdravil. Cene mu je vedno odgovoril: »Eh, saj znaš po naše bolje!«

Cene je imel zalo hčerko, za katero se je zanimal tudi ubogi pisatelj Ogrinec, namenjena pa je bila dr. Samcu, ki jo je tudi dobil. Poprej pa so jo dali še v Ljubljano šolati. Ko so v Ljubljani prvič igrali veseloigro »V Ljubljano jo daimo«, so premnogi gledalci takoj uganili, da gre tu za Cenetovo hčerko.

Dr. Samec je bil pozneje dolgo let kamniški župan, veleugleden mož, ki si je za mesto pridobil nevenljivih zaslug.

Vsega tega se deloma sam spominjam, deloma pa sem slišal od drugih.«

Priobčujemo rade volje te vrstice, ker je iz njih razvidno, kako se tudi starejši rod zanima za naše gledališče.

Gledališke zgodbe

V starih časih je imel ravnatelj nekega ponižnega gledališča v pisarni nabito:

»I. Ne smeš si želeti nobenega drugega ravnatelja kakor Mene.

II. Ne govori žaljivo o Meni in Moji ženi po kavarnah, gostilnah, beznicah in drugih takih krajih, ki so namenjeni samo za študij vlog.

III. Misli zgolj na repertoar in prihajaj na skušnje točno in zbrano. Sedem dni na teden moraš delati in izpolnjevati svoje gledališke dolžnosti, osmi dan tedna pa lahko praznuješ in paseš lenobo.

IV. Nikar si ne lasti vancev, ki si jih je dal tvoj kolega v gledališče poslati samo v svojo uporabo.«

Nekoč je neki režiser malega gledališča odredil v igri na svojo pest male izpremembe. Ravnatelj ga zato besno nahruli:

»Ali si domišljate, da ste ravnatelj? Če si to domišljate, ste osel!«

Neki slavni Hamlet je gostoval v manjšem mestu. Ko nastopi Polonij je kar zašumelo med igralci in gledalci. Vse se je spraševalo, komu je ta Polonij tako zelo podoben. Kmalu so si bili na jasnem, da je na las podoben gledališkemu ravnatelju po maski, hoji, glasu in kretnjah. S težavo so se ubranili smeha in ostali resni.

Po predstavi se gre Hamlet k ravnatelju poslovit in ko nanese pogovor na Polonija, reče Hamlet:

»V začetku sem že mislil, da ste v zadnjem trenutku vi sami prevzeli Polonija!«

»Da,« odgovori ravnatelj, »to človeče me je hotelo oponašati. Smešno! Moje duhovne plati ni prav nič pogodil.«

»To je res, da ne,« odvrne Hamlet zlobno, »toda otročjo plat je izvrstno zadel!«

Nato sta se pri priči poslovila.

Pokorny in Carl sta bila znana gledališka ravnatelja starega Dunaja. Bila sta si huda tekmeca in sta se kot taka odkritosrčno sovražila.

Ko je Pokornemu umrla žena, se je udeležil pogreba tudi Carl, ker je to smatral za svojo stanovsko dolžnost.

Po pogrebu, ki se ga je udeležilo ogromno občinstva, je tožil neutolažljivi Pokorny:

»Pogreb je bil prav lep, samo ta prokleti Carl mi je pokvaril vse veselje!...«

Novice iz Drame

Novost v Drami bo D'Annunzieva tragedija v 3. dejanjih »Jorijeva hči« (La figlia di Jorio). Igrali bodo: Boltarjeva, Marija Vera, M. Danilova, Rasbergerjeva, Levarjeva, Levar, Vl. Skrbinšek in poleg njih skoro ves ostali moški in ženski igralski zbor. Prevod je dr. Gradnikov, režija pa M. Skrbinškova.

Izjava direktorja Drame

V 4.—6. številki tekočega letnika »Umetnosti« je izšel izpod mojega peresa dialog v stihih z naslovom »Prolog«. Gospodje kritiki in recenzenti ljubljanskih dnevnikov mislijo, da sem v teh stihih napadel prav nje ter z izrazi in s primerami, ki sem jih uporabil, ne le vsakega izmed njih osebno razžalil, temveč se dotaknil tudi časti in ugleda naših dnevnikov.

Zato mi je čast podati sledečo izjavo:

Pod naslovom »Prolog« izšli stih niso zaključena pesem, temveč samo odlomek iz večjega teksta v vezani besedi, ki sem ga pisal, a ne dovršil leta 1938. Direktor in Dramatik sta samo dve osebi v nameravani komediji, v kateri bo Kritik prav tako vehementno zastopal *svoje* mišljenje o kritiki, kakor ona dva *svoje*.

V svoji dolgoletni gledališki praksi sem kot direktor in kot pisatelj prav tako ravnodušno in brez razburjenja prenašal hvalo kakor grajo mnogoštevilnih kritikov in recenzentov, ki so se v zadnjih štiriindvajsetih letih bavili s presojo mojega dela v revijah in časopisih ne le v Ljubljani, Mariboru itd., temveč tudi v Zagrebu, Osijeku, Splitu, Sarajevu, Beogradu, Skoplju in drugod, kjer so uprizarjali moje igre. Tudi na najbolj pikre napade nisem odgovarjal in nikoli nikogar osebno napadel. Reagiral sem v vsem dolgem razdobju samo dvakrat, ko je bila napadena moja čast ter zahteval in tudi prejel zadoščenje. V polemiko sem se spustil menda samo enkrat.

Z vso iskrenostjo izjavljam, da tudi v primeru »Prologa« nisem hotel nikogar osebno niti vznemiriti, kaj šele žaliti ali napasti.

V Ljubljani, dne 10. marca 1943.

Pavel Golia
direktor Drame.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Državnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik:
Oton Zupančič. Urednik: Fr. Lipah. Za upravo: Ivan Jerman Tiskarna
Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Amleto

TRAGEDIA IN CINQUE ATTI, DI W. SHAKESPEARE.
VERSIONE DI OTON ŽUPANČIČ.

Scenografo: ING. ARCH. E. FRANZ.

Regia di: DOTT. B. KREFT

Claudio, re di Danimarca	Levar
Amleto, figlio del precedente e nipote del re attuale	Jan
Polonio, maggiordomo	Cesar
Orazio, amico di Amleto	Nakrst
Laert, figlio di Polonio	Tiran
Voltimand }	Potokar
Cornelio } cortigiani {	Podgoršek
Rosenkranz }	Drenovec
Gildenstern }	Verdonik
Osric }	Peček
Marcello } ufficiali {	Presetnik
Bernardo }	Gorinšek
Francesco, soldato	Raztresen
Rinaldo, servitore di Polonio	Raztresen
1. attore (re nella rappresentazione »La trappola«)	VI. Skrbinšek
2. attore (Prologo)	Brezigar
3. attore (Luciano, nipote del re)	Raztresen
1. attrice (regina nella rappresentazione »La trappola«)	Ukmar-Boltar
Due buffoni, becchini	Lipah, Plut
Fortinbras, principino di Norvegia	Gregorin
Capitano	Potokar
Gertrude, regina di Danimarca e madre di Amleto	Mira Danilo
Ofelia, figlia di Polonio	Vida Juvan
Lo spirito del padre di Amleto	VI. Skrbinšek

Cortigiani e cortigiane, sacerdote, ufficiali, soldati, marinai, messi, Svizzeri, guardie
altro seguito.

Accade in Danimarca.

Pausa dopo la 1. e la 2. parte.

Musica scenica: D. ŽEBRE.

Dirigente: F. ŠTURJA

Hamlet

TRAGEDIJA V PETIH DEJANJIH. SPISAL W.

SHAKESPEARE. PREVEL O. ŽUPANČIČ.

SCENOGRAF: ING. ARH. E. FRANZ.

REŽISER: DR. BRATKO KREFT.

Klavdij, kralj danski	Levar	
Hamlet, sin prejšnjega in nečak sedanjega kralja	Jan	
Polonij, véliki komornik	Cesar	
Horatio, Hamletov prijatelj	Nakrst	
Laert, Polonijev sin	Tiran	
Voltimand	} dvorniki {	Potokar
Kornelij		Podgoršek
Rozenkranc		Drenovec
Gildenstern		Verdonik
Osrik		Peček
Marcel	} častnika {	Presetnik
Bernardo		Gorinšek
Francisko, vojak		Raztresen
Reynaldo, Polonijev sluga		Raztresen
1. igralec (kralj v igri „Mišnica“)		Vl. Skrbinšek
2. igralec (Prolog)		Brezigar
3. igralec (Lucijan, kraljev nečak)		Raztresen
1. igralka (kraljica v igri „Mišnica“)		Ukmar-Boltarjeva
Druga igralka		Juga Boltarjeva
Dva burkeža, grobarja		Lipah, Plut
Fortinbras		Gregorin
Stotnik		Potokar
Gertruda, danska kraljica in Hamletova mati		M. Danilova
Ofelija, Polonijeva hči		V. Juvanova
Duh Hamletovega očeta		Vl. Skrbinšek

Dvorniki in dvornice, duhovnik, častniki, vojaki, mornarji. Švicarji, gardisti
in drugo spremstvo.

Godi se na Danskem.

Odmor po 1. in 2. delu

Scenska muzika: D. ŽEBRE

Kostumi: J. Novak in M. Habičeva

Dirigent: F. ŠTURM

